

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 33

Заснований в 1996 році

Рівне – 2005

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 33. — Рівне: РДГУ, 2005. — 138 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем педагогіки, дидактики, історії педагогіки, теорії і методики трудової підготовки, профорієнтації, виховання дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор:**

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №5 від 30.12.2005 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 4.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2005

досвіду та може бути використаний при читанні курсів педагогіки зарубіжного школознавства, у написанні підручників та методичних посібників, у практичній діяльності учителів початкових шкіл.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Brunnhuber P. Prinzipien effektiver Unterrichtsgestaltung. – Huer Donauwörth, 1996. – 263 S.
2. Dienelt K. Das neue Denken in der Erziehungswissenschaft. – Wien: Literas-Universitätsverlag, 1999. – 143 S.
3. Franz K. Mündlicher Sprachgebrauch im Deutschunterricht der Grund- und Hauptschule. // Blätter für Lehrerfortbildung. – 1997. – №10. – S.380-384.
4. Glöckel H. Lernkontrolle und Beurteilung im Lernbereich Schrift und Schreiben. // Die Grundschule. – 1996. – №6. – S.314-318.
5. Löbermann G. Schriftliche Sprachgestaltung im 3. und 4. Schülerjahrgang. // Blätter für Lehrerfortbildung. – 1995. – №11. – S.421-424.
6. Lohrer K. Mündlicher Sprachgebrauch als Unterrichtsfach. // Pädagogische Welt. – 1999. – №1. – S.26-28.
7. Rombach H. Lexikon der Pädagogik. – Freiburg, 1970. – 568 S.
8. Stadler B. Über die Handlungsanalyse zur Sprechanalyse. // Blätter für Lehrerfortbildung. – 1981. – №1. – S.6-14.
9. Wagner R. Vom Lesen und Spielen zum Schreiben von Texten. – München, 1991. – 134 S.

Резюме. Данная статья посвящена организации учебно-воспитательной деятельности на основе восприятия и подачи информации, а также проблемам процессу коммуникативной взаимодействия учителя и ученика на уроках в начальных школах Германии. На основе анализа новых научных исследований мы утверждаем, что ученики Германии достигают успехов соответственно своим способностям.

Ключевые слова: коммуникация, дифференциация, самостоятельность, начальная школа, Германия, урок.

The summary. Given article dedicated to the organization of didactical activity on the base of acception and brought-casting of information problems of communication between teacher and pupil on the lessons in the primary schools of Germany. On the base of analyze of modern research works of scientists, we maintain, that German pupils can be successful according to their skills.

Key words: communication, differentiation, independence, primary school, Germany, lesson.

Одержано редакцією 28.10.2005.

УДК: 371.72

О.М. ХОРОНЖЕВСЬКИЙ, М.С. ЯНЦУР

СФОРМОВАНІСТЬ ЗНАНЬ З КУЛЬТУРИ ПРАЦІ ТА ГІГІЄНИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Резюме. У статті розглядається рівень сформованості знань учнів основної школи з культури праці та гігієнічної культури на заняттях з трудового навчання.

Ключові слова: гігієнічна культура, культура праці, професійні шкідливості, засоби індивідуального захисту, виробниче середовище.

Турбота про здоров'я дітей і молоді є одним з основних завдань держави та показником її зрілості. Україна не є винятком з цього правила, проте звернення до спеціальних джерел засвідчує, що ці питання не тільки не вирішені, а й набувають все більшої актуальності. Батьки, вчителі та вчені єдині у своїх переконаннях, що загальноосвітній навчальний заклад повинен відповідати суворим гігієнічним нормам. Що ж це за норми? Хто їх створює? Як і хто повинен контролювати їх виконання? Ці питання можуть поставити у складне становище багатьох батьків.

Норми шкільного життя визначені державним документом, який називається: „Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організацій навчально-виховного процесу”[1]. Він є у кожній школі, та далеко не завжди адміністрація загальноосвітнього навчального закладу радіє знайомству батьків з документом.

Причиною є те, що вище вказаний документ суворо визначає багато параметрів шкільного життя, які на практиці далеко не завжди виконуються. Наведемо простий приклад : у Росії до 30% школярів хворіють на викривлення хребта. Звичайно ми звинувачуємо в цьому неправильну позу під час роботи, брак рухів, тощо. Насправді ж причина у тому, що шкільна парта або стілець не відповідають зросту учня. Посидьте п'ять років за робочим столом, який занадто високий або низький для вас, - сколіоз гарантовано навіть у дорослого. Дитина перебуває у школі понад третину доби. У цьому зв'язку важливого значення набувають фактори створення безпечних умов навчання, забезпечення формування здоров'я школярів - питання, що вимагають не лише матеріального, соціального, а й педагогічного розв'язання. Так, за даними Міністерства охорони здоров'я України, групи продовженого дня, які характеризуються порушенням добового режиму та умов перебування дітей у школі, становлять від 43,3 до 79,0 відсотків. Перевищення навчального тижневого навантаження спостерігається у 8,5-52,0 відсотках шкіл, а відсутність медичного забезпечення - у 12,0-80,0 відсотках шкіл. Як засвідчують цифри, порушення гігієнічних принципів організації навчально-виховного процесу у

загальноосвітніх навчальних закладах стосуються режиму навчально-виховного процесу і розкладу занять, а також невиконання повітряно-теплого та світлового режиму.

Безпосередньо розгляду питань підвищення компетентності майбутнього педагога, а відповідно і учнів в галузі збереження здоров'я присвятили свої праці В.Петренко, І.Поташнюк, С.Сливік та ін. Однак, вищезазначені автори фокусують свої наукові зацікавлення переважно на формуванні у студентів знань і вмінь зі здорового способу життя, підвищенні серед ієрархії їхніх життєвих цінностей цінності здоров'я, залишаючи поза увагою такий важливий аспект, як підготовку до здійснення відповідної роботи з учнями основної школи. Тому з початком роботи в школі вчитель доволі часто опиняється перед проблемою: з одного боку, на нього покладається відповідальність за формування в учнів основ гігієнічних знань, а з іншого - він не має відповідної підготовки для належної реалізації цього завдання.

Отже, актуальність проблеми зумовлена необхідністю надання підвищеної уваги цій проблемі у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів. Нині цьому питанню присвячено багато державних програм, затверджених Указами Президента України. Стаття 21 Закону України „Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” передбачає гігієнічне виховання одним з головних завдань виховних установ та навчальних закладів. Курс гігієнічного навчання – обов'язкова складова частина загальноосвітньої та професійної підготовки, підвищення кваліфікації кадрів. Гігієнічні знання є обов'язковими кваліфікаційними вимогами для працівників, які підлягають обов'язковим медичним оглядам, а також для тих, хто зазнає у виробництві, сфері послуг, інших галузях ризику дії небезпечних факторів. Органи та заклади охорони здоров'я, медичні працівники, а також працівники освіти і культури зобов'язані пропагувати серед населення гігієнічні навички, здоровий спосіб життя[2].

10 січня 2002 р. постановою Кабінету Міністрів України була затверджена Міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації» на 2002-2011 роки, розроблена на виконання Указу Президента України від 8 серпня 2000 р. «Про додаткові заходи щодо поліпшення медичної допомоги населенню України» і спрямована на «задоволення потреб населення в охороні його здоров'я, забезпеченні прав громадян на якісну і доступну медико-санітарну допомогу, створення умов для формування здорового способу життя». Як зазначається в «Загальних положеннях» програми, в основу її розробки «покладено принципи державної політики у сфері охорони здоров'я, а також принципи Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ)»[5].

При відсутності у значної частини населення пріоритету здоров'я і мотивації вести здоровий спосіб життя та значній санітарно-гігієнічній безграмотності молоді, закономірним наслідком є порушення функцій саморегуляції, поширення виробничого травматизму, скорочення народжуваності та середньої тривалості життя. Пріоритетне місце серед засобів забезпечення реалізації цих положень, формування у молодих поколінь стійких переконань щодо необхідності дотримуватися безпеки та здорового способу життя належить освіті.

Важлива роль у розв'язанні вище вказаних завдань належить учителю, який володіє певними знаннями, практичними вміннями та навичками формування у школярів основ гігієнічної культури.

З огляду на наявні проблеми в плані здоров'я молодих поколінь було проведено опитування, метою якого було: з'ясувати рівень сформованості знань з культури праці та гігієнічної культури учнів основної школи; виявити особливості та основні напрямки діяльності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів у цьому аспекті. Для проведення опитування було розроблено анкету (додаток 1). Перед заповненням анкети учням робилося коротке роз'яснення (інструктаж), у якому розкривалася мета нашої роботи та можливі наслідки використання її результатів. Особлива увага зверталася на одержання точних відповідей, що сприяло формулюванню об'єктивних висновків.

Анкетним опитуванням в грудні 2004 року були охоплені 133 учні 8-9-х класів ЗОШ I-III ступенів Волноваського району Донецької області. Серед опитаних було 56 хлопців (42,1%) та 77 дівчат (57,9%). Наводимо результати проведеного опитування.

Своє відношення до уроків трудового навчання учні висловили наступним чином: 66,9% опитаним подобаються уроки з трудового навчання, 21,0% - не подобаються, 9,8% деякі уроки подобаються; 2,3% учнів не дали відповіді на питання.

Відповідаючи на друге запитання анкети, серед 56 хлопців робітничим професіям віддали перевагу лише 15 хлопців (26,8%), не визначились з вибором професії 16 учнів (28,6%), а решта 25 хлопців (44,6%) обрали професії службовців. Серед 77 дівчат робітничі професії обрали лише 2 дівчини (2,6%), не визначились з вибором професії 12 дівчат (15,5%), професії службовців обрали решта 63 дівчат (81,8%).

Для того, щоб досягти успіху в навчанні, а потім у роботі, учні наступним чином розподілили запропоновані фактори і умови: на першому місці знаходиться фактор „добре навчатись” – 64 учні (48,1%); на другій позиції зайняла відповідь „мати міцне здоров'я” – 43 учні (32,3%); на третій позиції – „мати гроші” – 17 учнів (12,8%); на четвертій - „бути дисциплінованим” – 6 учнів (4,5%); на п'ятій – „вести здоровий спосіб життя” – 2 учні (1,5%); на шостій - „виконувати усі вказівки вчителів” – 1 учень (0,8%). Рейтинговий розподіл виборів учнів за вказаними факторами наведено у таблиці 1.

Отже, значна кількість учнів (76 чол. – (57%) і 35 учнів (26,3%)) поставили на I-III місця відповідні фактори міцності здоров'я та здорового способу життя, що говорить про розуміння цих факторів у їх майбутньому житті. Хоча досить багато, відповідно 32 і 76 учнів, вважають ці фактори не важливими для успішної роботи і навчання, розмістивши їх на V і VI рейтингових місцях.

Відношення до свого здоров'я, що є важливою умовою успіху в роботі, учні висловили у відповідях на четверте запитання анкети. Більшість з них, 82 учні (61,6%), піклуються про своє здоров'я, 24 учні (18%)

відмітили, що вони інколи хворіють, але це в значній мірі турбує батьків, ніж їх, 13 дітей (9,7%) турбує, що вони часто хворіють, 11 школярів (8,2%) вважають, що вони здорові і над цим не замислюються, 2 учнів (1,6%) зазначили, що вони часто хворіють, але їх це не турбує і 1 учень (0,8%) відповіді не дав. Таким чином можна зазначити, що більшість опитаних розуміють важливість здоров'я для свого життя та роботи і прагнуть піклуватися про нього. Але значна кількість дітей (37 – 27,8%) все ж таки не турбується про своє здоров'я, що потім негативно буде відбиватися на їх професійній діяльності.

Таблиця 1.

Рейтинговий розподіл виборів учнями факторів, які допоможуть їм у досягненні успіху у навчанні і роботі

Рейтингове місце Розділ факторів	I		II		III		IV		V		VI	
	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%
1). добре навчатись	64	48,1	28	21,1	21	15,7	12	9	3	2,3	5	3,8
2). мати міцне здоров'я	43	32,3	13	9,8	20	15,0	25	18,8	24	18,0	8	6,0
3). мати гроші	17	12,8	24	18,0	11	8,3	20	15,1	27	20,3	33	24,8
4). бути дисциплінованим	6	4,5	18	13,5	36	27,1	31	23,3	20	15,0	22	16,5
5). вести здоровий спосіб життя	2	1,5	20	15,0	13	9,8	21	15,8	39	29,3	37	27,8
6). виконувати всі вказівки вчителів	1	0,8	30	22,6	32	24,1	22	16,6	19	14,3	25	18,8
7). інше	–	–	–	–	–	–	2	1,5	1	0,8	3	2,3
Всього	133	100	133	100	133	100	133	100	133	100	133	100

Берегти своє здоров'я, як відмітили учні у відповідях на 5 запитання, вчать учителі біології - 63 учня (47,3%), ОБЖД - 99 учнів (74,4%) , хімії - 43 учні (31,6%) , фізичного виховання - 32 учні (24,0%) , під час виховної години – 11 учнів (8,3%) , валеології – 16 учнів (12,03%) і трудового навчання – лише 8 учнів (6,01%) . Таким чином на заняттях трудового навчання вчителі не приділяють належної уваги збереженню здоров'я учнів і формуванню у них відповідних знань.

На думку учнів найбільш негативно впливають на людину шкідливі фактори, які призводять до захворювань, на роботі – відповіло 75 опитаних (56,3%), під час прогулянок – 53 школярів (39,8%), вдома – 11 чоловік (8,2%), інші фактори (в школі) – 18 учнів (13,5%) і 3 школярі (2,2%) не дали відповіді. Отже, більшість опитаних учнів вважають, що шкідливі фактори, які можуть привести до захворювань виникають на роботі.

Стосовно розуміння учнями шкідливих факторів, таких як шум, вібрація, запиленість на виробництві та їх впливу на стан здоров'я працюючої людини, до анкети було включено ряд відповідних питань (№ 7,8,9) . Аналіз відповідей учнів на ці питання показав, що не всі з них розуміють ці фактори. Так , визначення виробничого шуму намагалися дати 25 школярів (18,7%). Ось деякі з них: „виробничий шум, це шум, який спричиняють машини, верстати на робочому місці (18 учнів); шум - це сукупність звуків, які шкідливо впливають на організм людини (6 учнів); шум – це фактор, який погано впливає на стан людини (1 учень) . Негативний вплив виробничого шуму на стан здоров'я працюючої людини зазначили 38 учнів (28,5%), що шум негативно впливає на органи слуху відмітили 49 учнів (36,8%) і що шум негативно впливає на нервову систему відповіли 44 учні (33,0%).

Визначення поняття „виробничої вібрації” намагалися дати 18 чоловік (13,5%) , зазначивши що „Вібрація, це відчутні швидкі коливання робочих предметів, машин”. Про те, що вібрація негативно впливає на стан здоров'я працюючої людини зазначили лише 46 учнів (34,6%) , що вібрація негативно впливає на нервову систему відмітили 16 учнів (12,0%) , на опорно-руховий апарат – 4 (3,0%) , що викликає вібраційну хворобу знали 2 учні (1,5%) .

Поняття „виробничого пилу” намагалися описати 12 учнів (9,0%): „Це пил, який виходить із верстату, на шахті, який з'являється при роботі обладнання на підприємстві.” Про те, що виробничий пил негативно впливає на здоров'я працюючої людини зазначили 39 (29,3%) учнів, що він викликає захворювання дихальних шляхів відповіли 68 (51,1%) школярів, слизових оболонок – 1 учень (0,75%) , силікоз легень – 1 учень (0,75%) , алергічні захворювання - 2 учні (1,5%) . Таким чином, як випливає з відповідей учнів, знання про шкідливі фактори та їх вплив на стан здоров'я людини у школярів сформовані на низькому рівні, а у більшості взагалі відсутні.

Фактори, які негативно впливають на стан здоров'я людини, відповідно до професій, з якими учні на практиці знайомились у шкільних майстернях і кабінетах наведені у таблиці 2. У більшості випадків учні наводили декілька відповідей негативних факторів виробництва, які впливають на стан здоров'я людини відповідно до вказаної професії.

Серед шкідливих факторів для здоров'я людини, які створюють для людини свердлильні чи токарні верстати (відповідали тільки хлопці – 56 чол.) учнями були названі наступні: потрапляння стружки на працюючого – 24 учні (42,8%), виникнення травм під час роботи – 17 школярів (30,3%), вплив шуму - 15 (26,7%), вплив вібрації - 15 (26,7%), 6 чоловік взагалі не дали відповіді, а 2 учні не бачили, як працюють ці верстати.

Таблиця 2

Розподіл відповідей учнів стосовно негативних факторів виробництва, які впливають на стан здоров'я людини відповідно до вказаних професій

№ з/п	Шкідливі фактори в роботі професіонала	Респонденти (учні 8-9 класів)																			
		хлопці: – 56 чол.										дівчата: – 77 чол.									
		Назви професій																			
		Столяр		Слюсар		Тесля		Токар		Фрезерувальник		Електро-монтер		Повар		Кулінар		Швачка		Ткаля	
пок.	%	пок.	%	пок.	%	пок.	%	пок.	%	пок.	%	пок.	%	пок.	%	пок.	%	пок.	%		
1	Виробничий шум	9	16,1	11	19,6	7	12,5	10	17,9	8	14,3	5	8,9	2	2,6	4	5,2	7	9,1	12	15,6
2	Виробнича вібрація	2	33,6	3	5,4	6	10,7	11	19,6	4	7,1	2	3,6	1	1,3	-	-	3	3,9	17	22,1
3	Виробничий пил	21	37,5	5	8,9	10	17,8	-	-	2	3,6	2	3,6	-	-	-	-	1	1,3	2	2,6
4	Виробничі травми	11	19,6	15	26,8	11	19,6	25	44,6	17	30,4	2	3,6	4	5,2	6	7,8	10	12,9	6	7,8
5	Статичне навантаження	1	1,8																		
6	Вимушена поза																	11	14,3		
7	Токсичні пари			3	5,4																
8	Токсичні гази							1	1,8												
9	Металева стружка							7	12,5	3	5,4										
10	Висока ел. напруга											27	48,2								
11	Підвищена температура повітря													20	25,9	18	23,4				
12	Підвищена вологість повітря													20	25,9						
13	Опіки													25	32,5	22	28,6				
14	Колючі предмети																	24	31,2		
15	Напруження зору																	19	24,7	7	9,1
16	Порушення правил ТБ	1	1,8	1	1,8													1	1,3	1	1,3
17	Відсутня відповідь	18	32,1	29	51,8	29	51,8	17	30,4	28	50,0	21	37,5	21	27,3	30	38,9	22	28,6	39	50,6

Серед засобів індивідуального захисту від шкідливих факторів при здійсненні трудової діяльності учні (хлопці) назвали наступні : каски, шоломи – 10 (17,8%) учнів, рукавиці – 22 (39,2%) дітей, спеціальний одяг – 14 (25,0%) школярів, окуляри – 30 (53,5%) учнів, респіратор (маска) – 27 (48,2%) дітей, навушники – 2 (3,5%) учня, тримачі – 1 (1,7%) учень, не дали відповідь – 12 (21,4%) учнів. Дівчата зазначили: каски, шоломи – 17 (22,0%) учениць, рукавиці – 19 (24,6%) дітей, халат – 39 (50,6%) школярок, окуляри – 28 (36,3%) учениць, респіратор (маска) – 36 (46,7%) дітей, навушники – 9 (11,7%) учениць, не дали відповідь – 20 (25,9%) учениць.

Також учнями (хлопці) було визначені наступні засоби зниження рівня шуму при роботі свердлильного та токарного верстатів: застосування навушників назвали 31 (55,3%) учень, проведення змащування деталей верстата – 3 (5,3%) дітей, встановлення верстатів на спеціальні підставки – 7 (12,5%) школярів, встановлення верстатів у спеціальних приміщеннях – 1 (1,7%) учень, не дали відповідь – 13 (23,2%) учнів. Шляхами зниження кількості пилу в майстерні при роботі деревообробних верстатів хлопці назвали наступні: застосування респіраторів – 23 (41,0%) учня, окулярів – 9 (16,0%) дітей, встановлення витяжки – 5 (8,9%) школярів, вологе прибирання приміщень – 8 (14,2%) учнів, слідкувати за справністю верстатів – 1 (1,7%), встановлення спеціальних кожухів – 1 (1,7%), проведення змочування деревини – 2 (3,5%) учня, не дали відповідь – 14 (25%) учнів.

На уроках трудового навчання хлопці використовували наступні засоби індивідуального захисту: застосовували рукавиці – 15 (26,7%) учнів, окуляри – 26 (46,4%) дітей, одягали спецодяг – 35 (62,5%) школярів, користувались респіраторами (масками) – 7 (12,5%) учнів, користувались тримачами – 1 (1,7%) учень, не дали відповідь 9 (16,0%) учнів. На уроках праці дівчата користувалися рукавицями – 9 (11,6%) учениць, спеціальним одягом – 56 (72,7%) школярок, користувались наперстками – 4 (5,1%) учениці, окулярами – 11 (19,6%) школярок, не відповіли 15 (19,4%) учениць.

Опитуванням було також з'ясовано, що у більшості випадків вчителі трудового навчання наводили приклади використання засобів індивідуального захисту – на це наголосило 115 (86,5%) учнів, 5 (3,8%) учнів дали негативну відповідь, 13 (9,7%) учнів не дали відповідь.

Серед заходів безпеки, які учень повинен виконувати перед початком робіт на уроках трудового навчання, хлопці назвали такі: знати правила техніки безпеки – 11 (19,6%) учнів, підготувати робоче місце – 13 (23,2%) дітей, одягнути спецодяг – 11 (19,6%) школярів, виконувати вказівки вчителя – 2 (3,57%) учня, не дали відповідь – 7 (12,5%) учнів.

Серед дівчат були отримані наступні відповіді: знати правила техніки безпеки зазначили 24 (31,1%) учениць, одягти спеціальний одяг – 23 (29,8%) школярок, перевірити робоче місце і обладнання – 13 (16,8%) учениць, ознайомитись з ходом робіт – 4 (5,2%) дітей, не приступати до роботи без відома вчителя – 3 (3,8%) учениці, не відповіли на це запитання 11 (14,2%) школярок.

Завершуючи роботу на заняттях трудового навчання, як зазначили хлопці у своїх відповідях, необхідно здійснити наступні заходи: виключити верстат відмітили – 32 (57,1%) учнів, прибрати робоче місце – 39 (69,6%) дітей, зняти спеціальний одяг – 2 (3,5%) учня, помити руки – 5 (8,9%) учнів, не відповіли 12 (21,4%) учнів. Серед 77 дівчат про те, що необхідно вимкнути прилади зазначила 31 (40,2%) учениця, прибрати робоче місце – 63 (81,8%) учениці, вимити руки – 5 (6,4%) дітей, зняти спеціальний одяг – 5 (6,4%) школярок, не відповіли на це запитання 10 (12,9%) учениць.

Проведене опитування показало, що проблеми безпеки, здорового способу життя, загальної та гігієнічної культури праці привертають увагу фахівців, які займаються їх розробкою, а також дітей, молоді, вчителів, що виявляється не лише в теоретичному ознайомленні з відповідною інформацією, а й у намаганнях запровадити такі норми у власну життєдіяльність, залучити інших до їх дотримання в процесі трудового навчання. Водночас одержані під час анкетування факти дозволили констатувати загальний недостатній стан сформованості в учнів загальноосвітніх навчальних закладів знань про загальну і гігієнічну культуру праці, що не тільки впливає на навчання, а й насамперед негативно позначається на здоров'ї школярів. З цим мириться в наш час неможливо. Тому необхідно доповнити зміст навчальних предметів, особливо трудового навчання, відповідною інформацією з питань як культури праці, так і гігієнічної культури, знання з яких повинні цілеспрямовано формуватися в учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організацій навчально-виховного процесу ДСанПіН 5.5.2.008-01.
2. Закон України „Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”. – К., 1994.
3. Петренко В.Л. Безпека життя і діяльності людини - напрям, навчальний предмет, навчальна дисципліна або принцип освіти? // Безпека життя і діяльності людини - освіта, наука, практика: Матеріали І науково-методичної конференції. - К.: НАУ, 2002. - С.22-23.
4. Поташняк І.В. Професійна валеологічна підготовка майбутніх біологів у вищих закладах освіти III-IV рівнів акредитації: Автореф.- дис...канд.пед.наук / 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти. - Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. - К., 2000. - 22 с.
5. Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя. Указ Президента України (2002).
6. Сливко С.Ф. Безпека людини: психолого-педагогічні та медичні аспекти // Зб.наукових праць Бердянського держ.пед.ін-ту ім.П.Д. Осипенко (Педагогічні науки) . - Бердянськ: БДПІ, 2000. - № 1. - С.81-87.

Резюме. В статті розглядається рівень сформованості знань учасників основної школи по культурі праці та гігієнічній культурі на уроках трудового навчання.

Ключевые слова: гігієнічна культура, культура праці, професійні вредності, средства индивидуальной защиты, производственная среда.

The summary. The reason of occurrence of occupational diseases are infringements of a standard of work, non-observance of safety precautions regulations on a workplace, occurrence emergency non-using of means of an individual defence, a carelessness, etc. There is the estimation of a level of knowledge of pupils of the basic school on hygienic culture on labour training in this clause.

Key word: Hygienic culture, professional harm, means of an individual defence, industrial environment.

Додаток 1.

Анкета

Юний друже! Вітаємо Вас з успішним навчанням у школі. Уже зараз Ви замислюєтесь про своє майбутнє. Ким бути? Який спосіб життя вести? Щоб допомогти Вам і Вашим ровесникам, ми пропонуємо відповісти на наступні запитання:

Прізвище _____ Ім'я _____ По-батькові _____
Дата _____ Школа _____ Клас _____ Вік _____ Стать _____

1. Чи подобаються Вам уроки трудового навчання?
а) так; б) ні; в) інше _____
2. Яка професія Вам подобається? _____
3. Як ви вважаєте, що потрібно людині в сучасних умовах для того, щоб досягнути успіху у навчанні, а потім у роботі? (Ми пропонуємо Вам вибрати і розмістити по важливості наступні відповіді):

- а) добре навчатись;
 б) виконувати усі вказівки вчителів;
 в) мати гроші;
 г) бути дисциплінованим;
 д) мати міцне здоров'я;
 е) вести здоровий спосіб життя (або допишіть свою відповідь) :
 1-ше місце _____
 2-ге місце _____
 3-тє місце _____
 4-те місце _____
 5-те місце _____
 6-те місце _____
4. Як Ви відноситеся до свого здоров'я? (Підкресліть відповідь, з якою Ви згодні або допишіть свій варіант) .
 а) я здоровий і над цим не замислююся;
 б) я піккуюсь про своє здоров'я;
 в) я інколи хворію, але це більше турбує батьків, аніж мене;
 г) я часто хворію, але це мене не турбує;
 д) мене дуже турбує, що я часто хворію;
 е) інше _____
5. На яких уроках вчителі навчали Вас берегти своє здоров'я? _____
6. Як Ви вважаєте, де на людину діють шкідливі фактори, що можуть привести до захворювань? (Підкресліть.)
 а) вдома;
 б) на роботі;
 в) на прогулянці;
 г) інше _____
7. Що Ви розумієте під виробничим шумом? Як він впливає на стан здоров'я працюючої людини? _____
8. Що Ви розумієте під виробничою вібрацією? Як вона впливає на стан здоров'я працюючої людини? _____
9. Що Ви розумієте під виробничим пилом? Який його вплив на стан здоров'я працюючої людини? _____
10. Прочитайте уважно перераховані нижче професії. Які шкідливі фактори для здоров'я людини, пов'язані з цими професіями, Ви можете назвати?
 а) столяр _____
 б) слюсар _____
 в) тесля _____
 г) токар _____
 д) фрезерувальник _____
 е) електромонтер _____
 є) повар _____
 ж) кулінар _____
 з) швачка _____
 і) ткаля _____
11. Ви бачили, як працює в майстерні свердлильний чи токарний верстат. Які шкідливі фактори для здоров'я людини створюють ці машини? _____
12. Які засоби індивідуального захисту від шкідливих факторів при здійсненні трудових операцій Ви знаєте? _____
13. Якими засобами можна знизити шум при роботі свердлильного та токарного верстатів? _____
14. Яким чином можна знизити кількість пилу при роботі деревообробного верстату? _____
15. Якими засобами індивідуального захисту Ви користуєтесь на уроках трудового навчання? _____
16. Чи наводив приклад вчитель трудового навчання, які існують засоби індивідуального захисту? _____
17. Які заходи безпеки повинен здійснювати учень перед виконанням робіт на уроках трудового навчання? _____
18. Які заходи безпеки повинен здійснити учень по закінченню робіт на заняттях трудового навчання? _____

Одержано редакцією 22.11.2005.

УДК: 371.014

А.І. ВОЙТКО

ПРОФЕСІЙНІ ПРОБИ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ 8 – 9 КЛАСІВ ДО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.*Резюме:* В статті розкрито зміст і методіку проведення професійних проб у 8 – 9 класах.*Ключові слова:* професійна проба, трудова підготовка, професійне самовизначення.

Мета статті – всебічно розкрити суть професійних проб як основної і дієвої форми професійної активізації і засобу підготовки учнів 8 – 9 класів до вибору професії; обґрунтувати суть психолого – педагогічного терміну «професійна проба» і сучасні способи їх класифікації; узагальнити підходи до розробки змісту професійних проб і методіку їх проведення.

З М І С Т

<i>Постоловський Р.М.</i> До двадцятиріччя кафедри професійної педагогіки і трудової підготовки.....	3
<i>Янцур М.С.</i> Перспективи реформування трудової підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів	4
<i>Кирильчук Ю.В.</i> Проблеми підготовки вчителя освітньої галузі „Технологія”	10
<i>Мегем Є.І.</i> Визначення компонентів системи методичної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання з проектно-технологічної діяльності	13
<i>Разумна Г.І.</i> Навчальний предмет як засіб естетичного виховання майбутніх вчителів трудового навчання	17
<i>Тюска В.Б.</i> Проблема творчості майбутнього педагога у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях	20
<i>Шутяк В.Г.</i> Особистісно-орієнтований підхід у трудовому навчанні молодших школярів	23
<i>Літковець О.Д.</i> Психолого-педагогічні умови формування графічних вмій в учнів початкових класів	29
<i>Кашуба О. М.</i> Організація навчально-виховної діяльності на основі сприйняття й передачі інформації у початкових школах Німеччини.....	34
<i>Хоронжевський О.М., Янцур М.С.</i> Сформованість знань з культури праці та гігієнічної культури в учнів основної школи.....	38
<i>Войтко А.І.</i> Професійні проби як засіб підготовки учнів 8 – 9 класів до вибору професії.....	43
<i>Саух О.М.</i> Особистісні умови професійного самовизначення.....	45
<i>Ковальська Н.М.</i> До проблеми формування готовності старшокласників до свідомого вибору професії в сфері менеджменту	51
<i>Янцур М.С., Єзерська Н.Р.</i> Професійна спрямованість учнів 9-х класів північно-західного регіону України.....	54
<i>Парховнюк Г. О., Сингаївський Д.В.</i> Формування готовності до професійної діяльності старшокласників з використанням дидактичного комп’ютерного середовища.....	60
<i>Шкворець О.В.</i> Особливості використання образно-асоціативного підходу у проектуванні одягу.....	62
<i>Янцур М.С., Симонович Н.В.</i> Індивідуалізація процесу навчання учнів 8-9 класів конструюванню швейних виробів на основі диференційованих завдань	65
<i>Фещук Ю.В.</i> Шляхи розвитку просторового мислення студентів за допомогою комп’ютерної графіки	69
<i>Войтко А.І.</i> Підготовка студентів до профорієнтаційної роботи з учнями в процесі педагогічної практики.....	71
<i>Бордюк Н.А., Бордюк М.А.</i> Педагогічні особливості вивчення фундаментальних дисциплін студентами спеціальності „Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання” в умовах нового освітнього простору	73
<i>Дем’яненко Т.П.</i> Шляхи вдосконалення змісту підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності в процесі трудового навчання.....	77
<i>Пшеничний В.В.</i> Методика навчання студентів розробці конструкторської документації за монопроекцією	80
<i>Федчишин Н.О.</i> Виховуюче навчання в контексті педагогічної теорії І.Ф. Гербарта	81
<i>Васильченко Г.Ю.</i> Проблеми активізації пізнавальної діяльності студентів у вищих педагогічних навчальних закладах	84
<i>Носова І.О.</i> Деякі аспекти професійної адаптації майбутніх вчителів трудового навчання.....	88
<i>Парасюк І.А.</i> Проблеми національно-громадянського виховання студентів	91
<i>Петрук Є.О.</i> Педагогічні коледжі технічного спрямування та стан графічної підготовки в них	95
<i>Козяр М.М.</i> Шляхи вдосконалення графічної освіти студентів в умовах застосування інформаційних технологій	98
<i>Мазурок В.Г.</i> Педагогічні умови формування в студентів системи понять еколого-економічного змісту	103
<i>Набочук Ю.К., Павлова Н.С.</i> Управління розумовою діяльністю школярів на уроках інформатики	112
<i>Білинська В.Л.</i> Роль шкільного садівництва і городництва в навчально-виховному процесі початку ХХ століття	116
<i>Димченко С.С.</i> Педагогічні ідеї та досвід М.І. Різоля в контексті розвитку українського баянного мистецтва	120
<i>Герасименко О.А.</i> Освітні заклади на Волині ХVІ – ХVІІІ століть	125
<i>Маццишина З.А.</i> Виховні аспекти декоративно-прикладного мистецтва в педагогічній думці України початку ХХ століття.....	128
<i>Малафійк І.В.</i> Дидактичний принцип системності.	132
<i>Відомості про авторів</i>	136

Наукове видання

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 33

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Лазарчук В.В., Зброжек Д.Г.

Здано до набору 12.11.2005 р. Підписано до друку 30.12.2005 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 21,18. Обл. вид. арк. 21,49. Замовлення № 13/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки (к. 98,
тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ
ОСВІТИ: ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ.** Наукові записки Рівненського державного
гуманітарного університету. Випуск 33. — Рівне: РДГУ, 2005. — 138 с.

ISBN 966 — 7281 — 08 — 4.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем педагогіки, дидактики, історії педагогіки, теорії і методики трудової підготовки, профорієнтації, виховання дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20